

European Digital Media Observatory

OD PANDEMIJE DO VOJNE V UKRAJINI: LETO IN POL BOJA PROTI DEZINFORMACIJAM

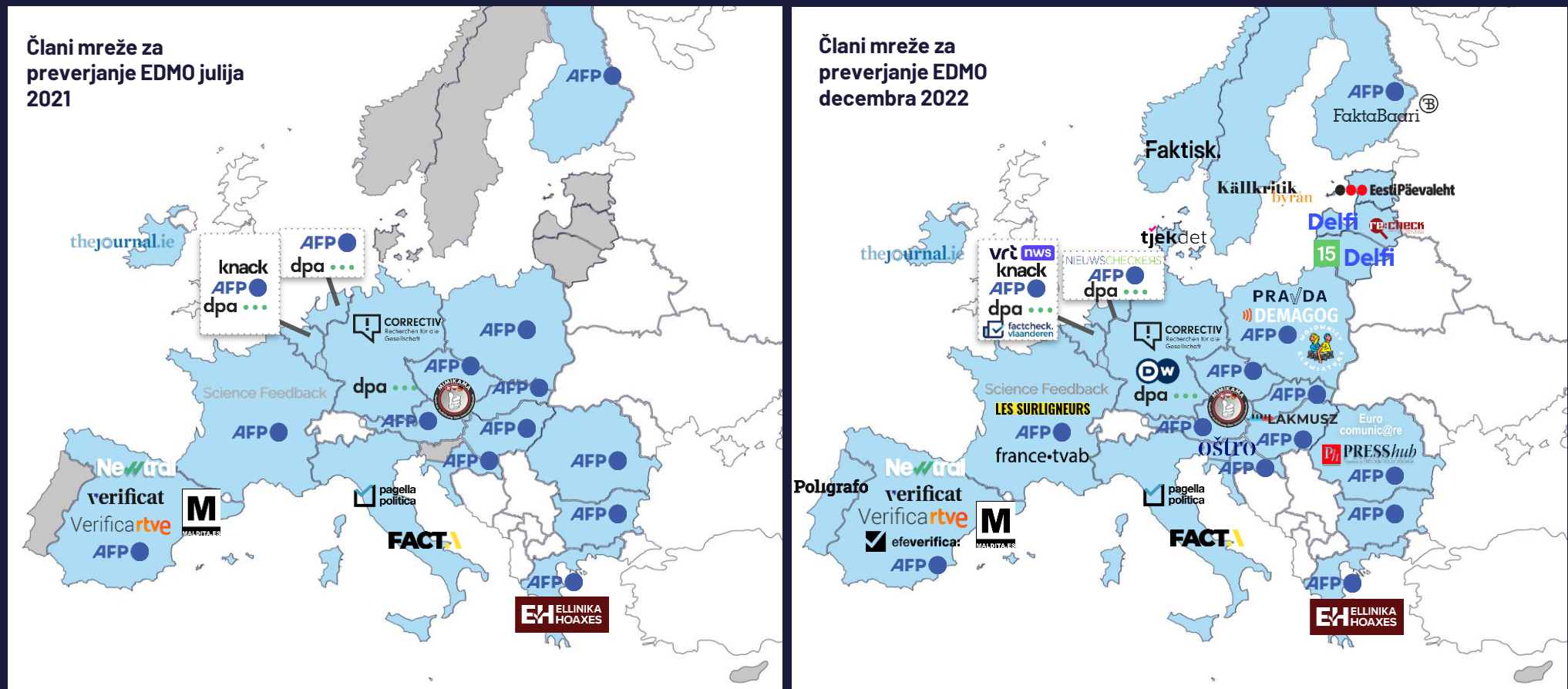
Posebna izdaja – EDMO Fact-Checkers

Objavljeno: februar 2023

MOČNA IN RASTOČA MREŽA

Namen mreže EDMO za preverjanje informacij je spodbujati sodelovanje med **evropskimi organizacijami za preverjanje podatkov**, da bi omogočili hitro in učinkovito komunikacijo med njimi ter da bi lahko sodelovali pri pripravi različnih rezultatov preverjanja informacij. Eden glavnih rezultatov je **mesečni pregled dezinformacij na ravni EU**.

Ko je bilo julija 2021 objavljeno prvo poročilo, je mrežo EDMO sestavljalo 13 organizacij za preverjanje podatkov, ki so delovale v 18 državah članicah EU. V naslednjih mesecih se je mreža še povečala: ko je bilo decembra 2022 objavljeno 18. poročilo, je mreža štela 37 organizacij za preverjanje podatkov, ki so delovale v 25 državah članicah EU* in na Norveškem.

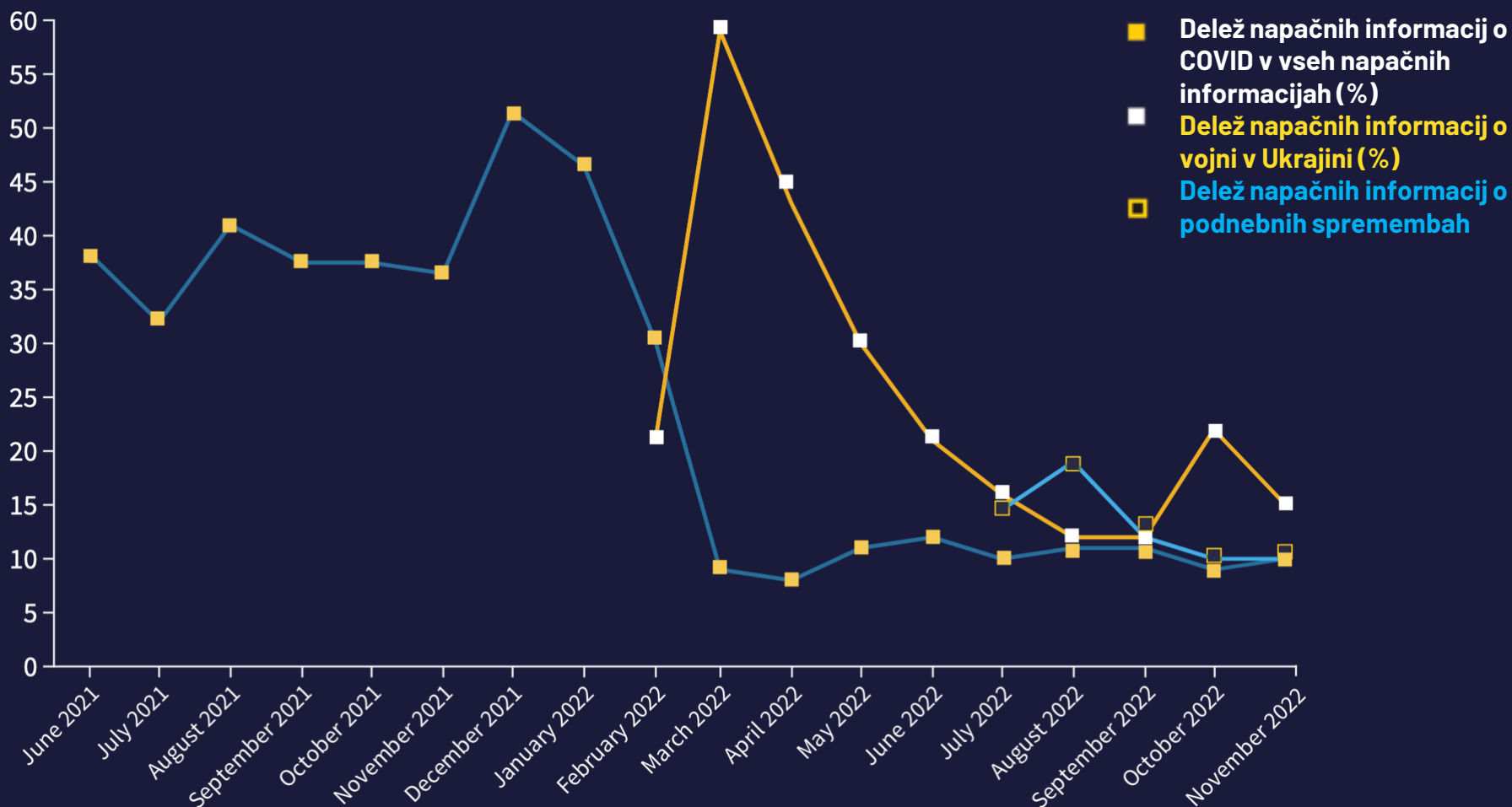

Člani mreže EDMO za preverjanje morajo mesečno zagotavljati informacije o svojem delu na področju preverjanja vsebin v javnem prostoru na nacionalni ravni, da bi lahko na ravni EU ugotovili, kakšni so trendi širjenja dezinformacij.

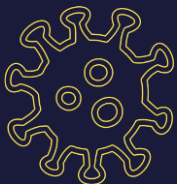
Število anketirancev v mesečnih vprašalnikih se je postopoma povečevalo od povprečno 11 anketirancev v prvih treh mesečnih poročilih (od julija do septembra 2021) do povprečno 27 anketirancev v poročilih v zadnjih treh mesecih (od oktobra do decembra 2022).

DEZINFORMACIJE V EU: GLAVNE TEME

V mesečnih poročilih EDMO se od prve objave meri delež odkritih **napačnih informacij o koronavirusu** (COVID-19) v skupnem številu vseh napačnih informacij, ki so jih člani omrežja preverili v določenem mesecu. Od februarja 2022 se merijo tudi **dezinformacije o vojni v Ukrajini**, od julija 2022 pa se merijo tudi **dezinformacije, povezane s podnebnimi spremembami**.

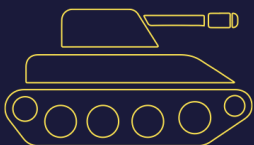

junij 2021, julij 2021, avgust 2021, september 2021, oktober 2021, november 2021, december 2021, januar 2022, februar 2022, marec 2022, april 2022, maj 2022, junij 2022, julij 2022, avgust 2022, september 2022, oktober 2022, november 2022

Dezinformacije, povezane s koronavirusom, so, odkar jih je EDMO začel spremljati, dosegle največji delež decembra 2021 (51,5 % vseh odkritih dezinformacij) in januarja 2022 (46,5 %), kar ustreza zimskim valovom, zabeleženim v EU v letih 2022 in 2023.

Pogosto se zdi, da dezinformacije nekako dopolnjujejo informacije, saj tesno sledijo trendom v glavnih medijih. Tako so se v času, ko so informacije obširno pokrivalo temo pandemije v obdobju dramatičnega povečanja števila primerov COVID-19, na to temo osredotočale tudi dezinformacije.

Dezinformacij v zvezi z vojno v Ukrajini do začetka vojne praktično ni bilo, čeprav so se poročila o koncentraciji ruskih vojakov v osrednjih medijih pojavljala že januarja in februarja 2022. 24. februarja je število lažnih poročil o Ukrajini skokovito naraslo, marca pa je delež odkritih dezinformacij o vojni v Ukrajini dosegel nov rekord v mesečni statistiki EDMO v zvezi z eno temo: 59 % vseh dezinformacij.

Od takrat se je delež do konca poletja stalno zmanjševal in septembra 2022 dosegel najnižjo vrednost. Oktobra in novembra se je delež dezinformacij o Ukrajini spet začel povečevati, čeprav še zdaleč ni dosegel ravni iz prvih mesecev vojne.

Dezinformacije o podnebnih spremembah po poročilih EDMO nikoli niso dosegle ravni dezinformacij o koronavirusu in vojni v Ukrajini. Odkar jih je EDMO začel meriti (julij 2022), nikoli niso presegle 20 % vseh odkritih dezinformacij. Največ jih je bilo avgusta 2022, verjetno zaradi vročinskih valov, ki so poleti prizadeli Evropo, in nato niso dosegle več kot polovico te vrednosti. Vendar je treba opozoriti, da je ta tema v EU stalnica dezinformacij.

DEZINFORMACIJA V EU: GLAVNE ZGODBE

Skupni imenovalac razkritih dezinformacij o pandemiji, vojni v Ukrajini in podnebnih spremembah je, da glavne zgodbe sčasoma preživijo in najdejo nove načine, kako prodreti na površje. Svetovno prvenstvo v nogometu v Katarju novembra 2022 je na primer ponovno obudilo stare dezinformacije o Ukrajincih, da so pronacistično usmerjeni.

Velika večina glavnih dezinformacijskih zgodb, opisanih v mesečnih poročilih EDMO na začetku spremljanja, je še vedno aktualnih oziroma novembra 2022 (zadnje ali osemnajsto poročilo EDMO).

Vojna v Ukrajini

Dezinformacije	Prvo razkritje
Ruska invazija na Ukrajino je upravičena (<u>npr.</u> v Donbasu je bil genocid nad ruskimi civilisti)	✓ Februar 2022
Proukrajinska vojna propaganda (<u>npr.</u> "duh Kijeva")	✓ Februar 2022
Proruska vojna propaganda (<u>npr.</u> pretiravanje ruskih vojaških dosežkov)	✓ Februar 2022
Ukrajinski predsednik Volodimir Zelenski je <u>nacist</u> , <u>satanist</u> , <u>narkoman</u> , strahopetec itd.	✓ Februar 2022
Tradicionalni zahodni mediji (<u>npr.</u> <u>BBC</u> ali <u>CNN</u>) širijo lažne novice/fotografije/videoposnetke o vojni	✓ Februar 2022
Najhujši masakri v vojni so bili uprizorjeni (<u>npr.</u> <u>bolnišnica v Marjupolu</u> , <u>Bučai</u> , <u>Izjumu</u> , <u>Kupianskem</u>)/ukrajinske žrtve so " <u>krizni igralci</u> "	✓ Marec 2022
<u>Ukrajinci</u> in <u>ukrajinske sile</u> so večinoma pronacistično usmerjeni	✓ Marec 2022

Vojna v Ukrajini

Dezinformacije

Ukrajinski begunci so nasilneži, nacisti, tatovi, paraziti itd.

Prvo razkritje

Marec 2022

Še vedno aktualna

Vojaška, gospodarska in humanitarna pomoč Ukrajini je neuporabna/nevarna zaradi ukrajinske korupcije in nezanesljivosti (npr. Zahodno orožje prodano na črnem trgu)

Marec 2022

Pretirano rusofobno razpoloženje v evropskih državah (predvsem v Baltskih državah)

Marec 2022

Pretirane negativne gospodarske, družbene in politične posledice vojne v Rusiji

Marec 2022

Pretirane negativne gospodarske, družbene in politične posledice vojne in sankcij v Evropi

Marec 2022

Ukrajinski zavezniki so nacisti/izkoriščajo Ukrajino (npr. Poljska želi osvojiti zahodno Ukrajino, ZDA kupujejo ukrajinsko zemljo poceni itd.)

Marec 2022

Dezinformacije

	Prvo razkritje	Še vedno aktualna
Pandemija je <u>potegavščina</u>	Junij 2021	✓
Sars-cov-2 v resnici ni tako zelo <u>nevaren</u>	Junij 2021	✓
<u>Teorije zarote</u> o depopulaciji sveta/eksperimentiranju na ljudeh/vstavljanju čipov („plandemija“)	Junij 2021	✓
<u>Cepiva proti covid-19</u> so zelo nevarna/smrtonosna	Junij 2021	✓
Cepljene osebe <u>ne smejo</u> opravljati nekaterih dejavnosti (npr. voziti avta)	Junij 2021	✓
PCR-testi, <u>zaščitne maske</u> in druga sredstva za preprečevanje širjenja covida-19 so neuporabna	Junij 2021	✓
<u>Čudežna sredstva/zdravila</u> proti koronavirusu	Junij 2021	✓
Jasen dokaz, da je bil virus <u>ustvarjen</u> v kitajskem laboratoriju	Junij 2021	✗
Protesti proti ukrepom, povezanih s koronavirusom, <u>so večji</u> , kot kažejo tradicionalni mediji	Julij 2021	✗
<u>Brutalno zatiranje</u> protestov/izjemne kazni za necepljene	Julij 2021	✓
V številnih državah <u>so bili protesti uspešni</u> in so prisilili vlade, da so preklicale kampanje cepljenja	September 2021	✓

Podnebne spremembe

Dezinformacije

Podnebne spremembe niso resnične in/ali niso povezane s človekovimi dejavnostmi.

Tradicionalni mediji širijo paniko z lažnimi novicami ter/ali prirejenimi slikami in videoposnetki.

Podnebna gibanja so hinavska in/ali neumna.

Obnovljivi viri energije, recikliranje in električna vozila so neuporabni in/ali nevarni.

Fosilna goriva nimajo velikega vpliva na podnebne spremembe.

Prvo razkritje

Julij 2022

Julij 2022

Julij 2022

Julij 2022

Avgust 2022

Še vedno aktualna

DRUGE POMEMBNE TEME DEZINFORMACIJ

Priseljenci, institucije EU, skupnosti LGBTQ+

V mesecih, ki so jih spremljala poročila EDMO, so bile odkrite tudi druge pomembne teme dezinformacij, čeprav niso bili kvantitativno izmerjeni.

Priseljenci, tujci – zlasti muslimani – in etnične manjšine so vedno znova tarče dezinformacijskih napadov, prav tako skupnost LGBTQ+ ter evropski politiki in institucije.

Glavni dogodki v novicah

Dezinformacije se običajno osredotočajo tudi na aktualne dogodke. Na primer, ko je septembra 2022 umrla **kraljica Elizabeta II.**, je bilo veliko lažnih poročil o kraljevem pogrebu in okoliščinah njene smrti. Enako se je ponovilo med **svetovnim prvenstvom v Katarju** novembra 2022.

Lažna poročila o temah, ki se pojavljajo v novicah, so običajno dveh vrst.

- Prvi so tako imenovane **klik vabe brez kakršne koli zgodbe v ozadju**, kar pomeni, da so manj nevarni in potencialno manj škodljivi kot dezinformacije, katerih namen je posredovati določeno sporočilo.
- Druga vrsta sporočil uporablja dogodke za **ponovno okrepitev napadov na tradicionalne cilje dezinformiranja**, kar pomeni, da je novo lažno sporočilo vključeno v obstoječo zgodbo.

Na primer, umik ameriških vojakov iz Afganistana in posledični kaos v državi avgusta 2021 sta bila uporabljena za širjenje sporočila, da so afganistanski begunci le mladi moški, "strahopetci", ki zapuščajo državo, za seboj pa puščajo ženske in otroke. Pred zimskimi počitnicami v letih 2021/2022 se je razširilo lažno sporočilo, da je EU pripravila akcijski načrt za odpravo božiča. Izbruh opičjih koz maja 2022 je bil uporabljen za napad na **skupnost LGBTQ+**, enako pa se je zgodilo po pokolu v mestu Uvalde v Teksasu. Julija 2022 so številne lažne novice izkoristile **proteste nizozemskih kmetov**, ki jih je sprožila odločitev vlade, da podpre zmanjšanje števila živine, s katerim naj bi do leta 2030 prepolovili onesnaževanje z dušikovimi oksidi in amoniakom, za širjenje **zanikanja podnebnih sprememb**. Septembra 2022 je bila smrt kraljice Elizabete uporabljena kot izgovor za širjenje napačnih informacij o cepivih proti koronavirusu, **kriza s cenami plina pa je bila uporabljena za napade na nacionalne in evropske politike**. Novembra 2022 je bilo svetovno prvenstvo v Katarju uporabljeno za širjenje sporočil o **pronacistični usmerjenosti Ukrajincev**.

Nacionalne volitve v državah članicah EU

Zlasti po ameriških volitvah leta 2020 so v številnih državah EU pred nacionalnimi volitvami in po njih krožile lažne novice o manipulaciji volitev, volilnih škandalih in goljufijah. Na primer:

Septembra 2021 so bile razkrite dezinformacije o **domnevnih goljufijah na volitvah v nemški Bundestag**. (npr. ponarejene glasovnice po pošti, nezapečatene volilne skrinjice).

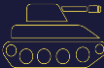
Nekaj podobnega se je zgodilo v Franciji med predsedniškimi volitvami aprila 2022, ko so v številnih državah EU zaznali lažne novice o **izginotju dveh milijonov glasov, prirejanju volitev in volilnih goljufijah**.

Tovrstne dezinformacije so krožile tudi v manjših državah. Oktobra 2022 so na primer v Latviji razkrili veliko lažnih novic, ki so trdile, da so bile **volitve "ukradene"**.

NAJBOLJ VIRALNE LAŽNE NOVICE, ODKRITE V POROČILIH EDMO

Vsako mesečno poročilo EDMO na podlagi delnih poročil posameznih organizacij, ki preverjajo vsebine v javnem prostoru, poudarja zgodbe, ki so bile v obravnavanem mesecu v EU najbolj razširjene. **Deset zgodb, ki so bile v analiziranih 18 mesecih najbolj razširjene**, so naslednje:

<i>Lažne novice</i>	<i>Tema</i>	<i>Mesec razkritja</i>	<i>Prizadete države (št.)</i>
Ukrajina gosti tajne biološke laboratorije ZDA (npr.)		Marec 2022	22
Rusija je bombardirala bolnišnico v Marijupolu, napad so uprizorile ukrajinske oborožene sile (npr.)		Marec 2022	20
Zahodni mediji širijo lažne novice o vojni v Ukrajini (npr.)		Marec 2022	20
Grozljive prizore, posnete v Buči, so uprizorile ukrajinske oborožene sile (npr.)		April 2022	20
Videoposnetki/fotografije/novice, ki dokazujejo uporabo kokaina Zelenskega (npr.)		April 2022	20
„Dokumentarni“ film <i>Died suddenly</i> o cepivih proti covidu-19, ki širi teorije zarote in lažne novice/dezinformacije o cepljenju (npr.)		November 2022	20
Zavajajujoče trditve o domnevnem priznanju izvršnega uradnika podjetja Pfizer, da podjetje ni ustrezno testiralo svojih cepiv proti covidu-19 (npr.)		Oktober 2022	19
Videoposnetek, ki prikazuje 35 kilometrov dolgo vrsto ruskih državljanov na finski meji, potem ko je Putin napovedal delno mobilizacijo (npr.)		September 2022	16
Videoposnetki in fotografije, povezani s protivladnimi protesti kmetov na Nizozemskem, iztrgani iz konteksta (npr.)		Julij 2022	16
Vremenski zemljevidi so prirejeni, da bi pretiravali s podnebnimi spremembami (npr.)		Julij 2022	15

Seznam jasno kaže, da je bila **vojna v Ukrajini**, zlasti v prvih mesecih, tarča **najbolj razširjenih lažnih novic, ki so bile razkrite**. V številnih primerih so te lažne novice odražale rusko propagando (npr. novice o bolnišnici v Marijupolu, pokolih v Buči in tajnih bioloških laboratorijih v ZDA).

Proruske dezinformacije so nedvomno **najbolj številne**, povezane z vojno, vendar so mesečna poročila EDMO razkrila tudi **protiruske in/ali proukrajinske lažne novice** (npr. pretiravanje glede resničnega dejstva, da mladi Rusi bežijo iz države, da bi se izognili vstopu v vojsko).

Zaradi napačnih informacij v zvezi s koronavirusom je nastalo več analiz, ki so dokumentirane v mesečnih poročilih EDMO. Najverjetneje so se najpomembnejše pojavile na začetku pandemije leta 2020, ko poročila EDMO še niso bila objavljena.

METODOLOGIJA

Informacije v tem poročilu so rezultat analize 18 mesečnih poročil, objavljenih do konca leta 2022 (<https://edmo.eu/fact-checking-briefs/>). Referenčno obdobje: junij 2021 in november 2022. Glavni urednik: Tommaso Canetta, Pagella Politica/Facta.news.

Za dodatne informacije: t.canetta@pagellapolitica.it.

EDMO je prejel sredstva Evropske unije v okviru pogodbe št.: LC-01935415